

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

MANO SIELA, MANO BEDUGNĖ

Šnekėk nešnekėjęs apie rutinos beprasmybę ar kasdienybės banalumą, apie pasaulio triukšmą ir monotoniją, betgi vieną dieną imi ir supranti, kad baisiausias dalykas – ilgam pasilikti su savimi. Vien su savimi.

Žmogus yra socialinis gyvūnas, bendruomeninis padaras, ir tai supranti tada, kai lieki visiškai vienas ir netgi pats kvailiausias žmonijos egzempliorius ima atrodyti mielas ir padorus. Tas „aš“ yra toks egzistenciškai keistas ir kraupus, kad jaučiuosi beveik kaip tada, kai vaikystėj žiūrėjau į veidrodį, į savo veidą, galvodama, kas aš esu, ir galop pasidarė taip nejauku, kad ėmiau ir pabėgau nuo veidrodžio. Nebeištverčiau pati savęs. Tų akių, kurios į mane žiūrėjo. Atrodė, kad ims ir prabils kitos planetos kalba, pasakys kažką kraupaus, nepaprastai protingo, nežemiško, nuo ko man pasimaišys protas.

O juk neretai taip ir būna – žmonės, ilgam palikti vieni, išprotėja. Nebent jie šventieji arba atsiskyrėliai. Bet ir pastarųjų neaplenkia izoliacijos beprotybė.

Turbūt reikėtų labai gerai save pažinti, kad neišsikraustytum iš proto, likęs vienas. Netvirtinu, kad dabar tam tinkamiausias metas, kad karantinas – likimo dovana, atvėrusi mums akis ar padovanojusi progą būti stipresniam ir panašiai. Karantino vienatvė – tik properša, tik toji veidrodžio gelmė, į kurią dabar turime progos žvilgtelėti, ir, žinoma, pabėgti, nes žiūrėti į bedugnę pavojinga.

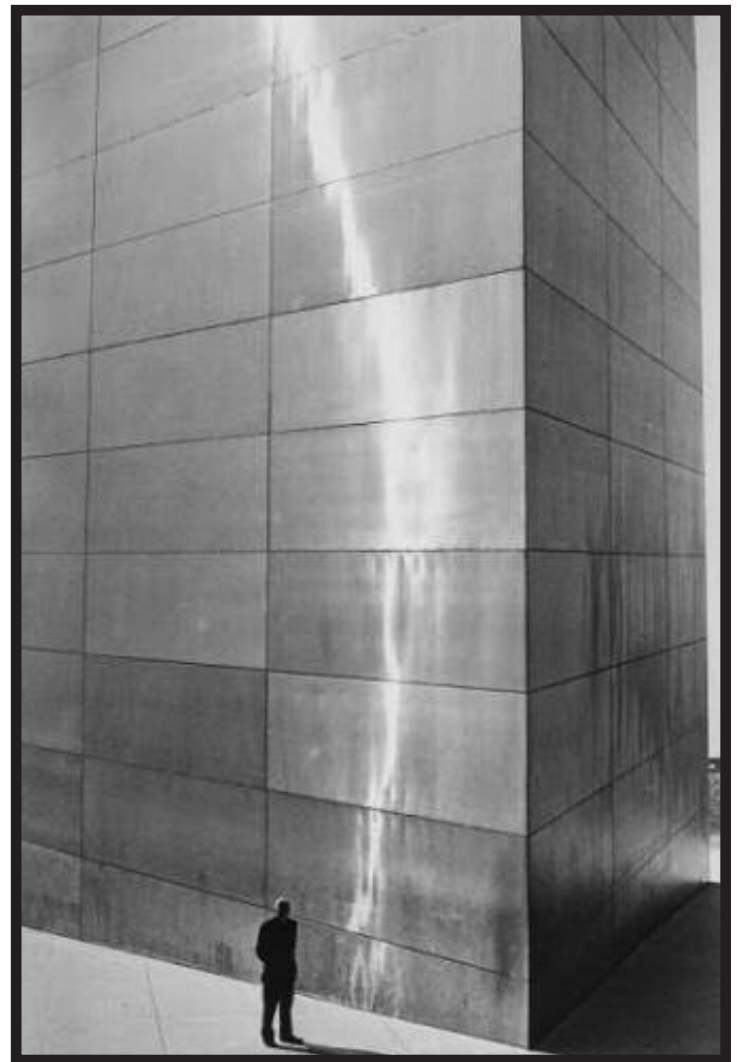
Užtat nėra čia jokio moralo nei pozityvo. Į save žiūrėti visada baisu. Ne į tą, pozuojantį prie varškės pyrago, numargintų kiaušinių dubens, su šunimi pievoje tarp rugiagėlių ir aguonų, įknibusį į madingą knygą, apie kurią reikia pasakyti savo nuomonę, bulvare tarp šviesų ir vitrinų, sporto klubo prie veidrodžio, atspindinčio objektą keliais rakursais ir taip toliau. Į šitą pasižiūri ir pamiršti, nes šis žmogus tarsi neturi veido, o tik lukštą, kuris lupasi ir keičiasi.

Kas aš esu ir kaip aš iš tiesų atrodau, imi galvoti tada, kai nebematai savo lukšto, kai lieki vienas – toks vienas, kad apima baimė ir nejaukumas, kai netyčia išgirsti kažkieno balsą, kalbantį tarsi iš miego gelmės... kas čia? Kieno tas balsas, toks vėsus kaip rytinio vėjo gūsis, šiaušiantis sausas rudens smilgas? Toks nesuprantamas, nepriklausantis nė vienai žinomų kalbų šeimai, lyg kokios laukinės stepių tautelės, o gal ir ateivių iš kosmoso?..

Negi tai mano balsas? Tikrai ne mano!.. Aš kalbėčiau kitaip. Aš pažįstu savo balsą. Jo moduliacijas, tembrą, pauzes, jo logiką, jo leksiką ir visa kita. Aš žinau, ką noriu pasakyti ir ką turiu pasakyti. Kas yra prasminga ir kas yra beprasmis.

O, tegu tik vėl įsisuka kasdienybės karuselė – nesvarbu, už lango gatvėje, biure ar kitoje socialinėje erdvėje, ar mano mintyse, mano kambaryje, tarp keturių sienų. Nes kas gi gali ilgai ištvirti akistatą su savimi? Gilų ir kvapą gniauziantį priminimą, kad bijai savęs. Savo sielos, savo bedugnės.

Renata Šerelytė

Algimanto Kezio nuotr.

KAS PRAĖJO, KAS SUGRIŠ

*Tokios nakties nebuvo niekada:
Tamsybė atsivėrė nei žaizda.
Tylėdama tekėjo spalio upė –
Tokios nakties nebuvo niekada.*

*Kas buvo, kas praėjo, kas sugriš –
Naktis prislėgs nei lūžusi pušis.
Nurimus siela vėl palaimins viską,
Kas buvo, kas praėjo, kas sugriš.*

Stasė Lygutaitė-Bucevičienė

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2020 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Mano siela, mano bedugnė • 2-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius. Mieliausi – vyro ir šeimos portretai (Julija Paltarokaitė-Šalkauskienė) • 3-as psl. Dalia Cidzikaitė. Neįminta Juliaus Kaupo mįslė • 4-as psl. Algis Vaškevičius. Per karantiną bibliotekos išradinčiai bendrauja su skaitytojais • 5-as psl. Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė. Kaip prisiliesti prie Heideggerio ir nelikti nykštuku • 6-as psl. Marija Remienė. Mūsų Tėtis (6) • 7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė. Filmų šventė tęsiasi • 8-as psl. Vilniaus Užupio teatras. Legendinis spektaklis „Haroldas ir Modė“ – apie laisvės pasirinkimą

Kitame numeryje: Bažnyčia šiuolaikinių iššūkių akivaizdoje • Kairysis tautininkas – tik sąmojis (Bronys Raila)

Redaguoja Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja Jonas Kuprys

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

Mieliausi – vyro ir šeimos portretai

Julija Paltarokaitė-Šalkauskienė demonstruoja savo giminės genealoginį medį, 1990 m.

Leonas Peleckis-Kaktavičius

2021-aisiais sukaks 80 metų, kai amžino poilsio Šiaulių senosiose kapinėse atgulė žymiausias XX a. lietuvių filosofas, vienas Lietuvos katalikų mokslų akademijos (LKMA) steigėjų, buvęs Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) rektorius (1939–1940) profesorius Stasys Šalkauskis. Kur kas mažiau žinoma jo gyvenimo draugė dailininkė Julija Paltarokaitė-Šalkauskienė, pusę amžiaus paskyrusi vyro kūrybos populiarinimui. Judviejų pažintis romantiška: su studente Julija (beje, geriausia Salomėjos Nėries drauge) S. Šalkauskis susipažino dėstydamas filosofiją universitete. Julija tapo jo žmona, net nebaigusi studijų. 1931-aisiais jaunoje šeimoje gimė sūnus Julius, būsimasis fizikos mokslų daktaras (mirė 2018).

Pirmaisiais okupacijos metais Šalkauskių šeima persikėlė į vyro gimtinę – Šiaulius. Čia Julija liko našle. Iki 1944 m. dėstė piešimą Mergaičių gimnazijoje ir Mokytojų seminarijoje. Kurį laiką mokytojavo Mažeikių gimnazijoje. Nuo 1945 m. gyveno Vilniuje.

Žymiausiems šių laikų filosofams įteikiama S. Šalkauskio vardo premija. 1968, 1970, 1977, 1981 metais ja tituluoti žymūs LKMA veikėjai išėvijoje, o nuo 1991 m. pagerbiamos Lietuvoje gyvenančios mokslui ir kultūrai nusipelnusios asmenybės.

I

Pirmą sykį su Julijos Paltarokaitės-Šalkauskienės drobėmis susipažinau, ruošdamas spaudai kažkokį straipsnį. Greičiausiai jame ėjo kalba apie Stasį Šalkauskį. Gėrėme kavą svetainėje, o nuo sienų žvelgė daug žymių, Lietuvai nusipelnusių žmonių: Maironis, vyskupas Kazimieras Paltarokas, Goštautai... Ypač įspūdingas pasirodė jos vyro portretas. Netikėtai sužinojau, kad šie portretai sukurti pačios J. Šalkauskienės. O čia jų – tik nedidelė dalis. Nebuvo tekę apie jos dailės darbus girdėti. „Jūs ir negalėjote apie tai skaityti, nes niekas ir nerašė, - nuramino ponija Julija. – Toks laikas buvo...”

Įdomu buvo išgirsti tų paveikslų istoriją, jos, dailininkės, kūrybinio kelio smulkmenų. Įsiminė aristokratiškosios ponios Julijos prisipažinimas, kodėl pradėjusi domėtis portretu. „Peizažas, galvojau, lengviausia. Bent taip atrodė tapant. Portretas – kas kita. Tai jau rimtas darbas”. Kol portretuojamojo pie-

šinį padarydavo, stengdavosi išvelgti spalvas, charakterį. Apskritai jos kūrybos stipriausioji pusė – spalvų, kolorito pajautimas. Čia jokių menininkų įtakos nėra. O jei jau kalbėti apie įtakas, daugiausia jos darė Rembrandtas ir lietuvių realistai.

Dailė J. Šalkauskienei, jos prisipažinimu, visada buvo didžiausios teigiamos emocijos ir ekspresija. Šalia vyro nuopelnų, žinoma. Tie gabumai, matyt, iš tėvo, savotiškos menininko natūros žmogaus, kuriam netrūko fantazijos. „Kai arkliais važiuodavom nuo Petrelių į Židikus, visada stabdydavo arklius prie Plinkšių ir ragindavo tą ežerą tapyti... O į tolimesnę kelionę ruošiantis, visada primindavo pieštukų eskizams nepamiršti”. Tarp tų, kurie skatino tapyti – ir Putinas, pažįstamas, visų pirma, kaip profesorius, kurio paskaitose būdavo intarpų apie meną.

Nepatikėsit – štai šis autoportretas, kuriame poniją Juliją matom vestuvių dieną, tapytas, kai dailininkei buvo per 80. Sujungė ją su S. Šalkauskiu pusbrolis – vyskupas K. Paltarokas. Tai jam, pasislėpusi nuo visų, šventimo proga darė dovana. Net profesorius S. Šalkauskis atkreipė dėmesį, kad pradingo studentė Paltarokaitė. Dabar toji drobė – Panevėžio kurijoj. O štai ant šitos sienos vienas labiausiai kolegų dailininkų vertinamų jos darbų. Už nuotaiką, spalvas. Tai – mamos Antaninos Jomantaitės-Paltarokienės portretas. Labai pavykęs buvo ir senelio Paltaroko portretas. Deja, žuvo per karą, sudegė Šiauliuose. O prisiliesti prie artimiausio veido išdrįso tik po daugelio dešimtmečių. Labiausiai vertinamas, sintetinis 1976-aisiais tapytas vyro portretas. O štai šis užbaigtas tik 1990 m. spalio 11-ąją...

Laikas nuo laiko vis apsilankydavau jaukiame Šalkauskių bute Vilniuje, Žygimantų gatvėje. Čia praleistos valandos – vienos įdomiausių ir netikėčiausių. Turbūt nebuvo tokio susitikimo, kurio metu nors kartą nebūtų ištartas S. Šalkauskio vardas. Jai tai buvo didžioji ir vienintelė meilė, jos didysis likimas. Tik vieną kartą yra rodžiusi profesoriaus pomirtinę kaukę. Lietė ją lyg gyvą.

Galima buvo tik stebėtis puikia ponios Julijos atmintimi ir, žinoma, nepaprasta elegancija. Tai galėjo būti tik įgimta. Visada pasitempusi, iškili, visada graži, – vargu ar kas ją matė kitokią.

Šis mūsų pasikalbėjimas užrašytas 1994 m. sausio 28 d.

II

– Kaip ir kada atsirado pomėgis paišyti? Gal įdomesnių su tuo susijusių smulkmenų prisimenate?

– Tas pomėgis atsirado dar vaikystėje, o labai sustiprėjo mokantis Telšių gimnazijoje. Tada teko susipažinti su būsimuoju teatro dailininku Liudu Truikiu, kuris turėjo didžiulę meno kūrinių reprodukcijų atvirukų kolekciją. Ši kolekcija ir sudarė galimybę susipažinti su pasauliniais meno šedevrais. Tai paliko visam gyvenimui gilų įspūdį.

Tada ir pradėjau savo pirmuosius bandymus paišyti ir tapyti, tam daugiausia naudodama spalvotus pieštukus, o vėliau ir dažus. Šiuos bandymus nuoširdžiai rėmė ir ragino juos tęsti mano tėvas Ignas Paltarokas. Vienas iš ankstesnių tokių bandymų buvo Plinkšių ežero vaizdas, užsilikęs mano namuose iki šiol. Jo atsiradimo istorija buvo tokia. Po atostogų grįžtant su tėvu arkliais iš tėviškės į Telšius, sustojome Plinkšiuose pailsėti, užkąsti ir pagirdyti arklius. Tėvo raginama pabandžiau užfiksuoti popieriuje mums patikusį Plinkšių ežero ir jo apylinkių vaizdą, kurį jau grįžusi namo užbaigiau.

– Prisiminkite, prašom, šiek tiek plačiau mokymąsi Meno mokykloje Kaune – aplinką, į kurią buvote patekusi, tuometinius savo kūrybinius bandymus, bendramokslus, dėstytojus.

– Į Kauno meno mokyklą įstojau 1937 metais, tą pat dieną, kai sūnus pradėjo eiti į mokyklą. Lankiau tik tapybos ir dalinai – piešimo studijas. Pradžioje tapybos mokiausi pas Petrą Kalpoką, o vėliau pas Justiną Vienožinskį, kurį ir laikau pagrindiniu savo mokytoju. Iš kitų dėstytojų ryškiau prisimenu mokyklos direktorių Igną Šlapelį ir skulptorių Juozą Zikarą, su kuriuo vėliau dažnai susitikdavome Kačerginėje, kur mūsų šeima vasarodavo toje pat ponų Vaičiuškų viloje. Iš bendrakursių visų pirma prisime-

nu dailininkę Veroniką Milinskaitę-Antoniene, Sibiro tremtinę, su kuria, jai grįžus į Vilnių, bendravome iki pat jos mirties.

Kadangi buvau žymiai vyresnė už daugumą savo bendrakursių, studijų metais jų draugijose retai buvodavau.

– Kodėl labiausiai traukia portretas?

– Portretine tapyba susidomėti paskatino profesorius J. Vienožinskis, nors ji ir mane pačią labai domino, nes leidžia labiau įsigilinti į portretuojamų asmenų psichologiją.

– Ar daug būtina žinoti apie žmogų, kurį tapote? Tai viena iš sėkmės sąlygų?

– Žinoti kuo daugiau tikrai yra naudinga, bet gal ir nebūtina, nes dailininkui svarbiausias žinias suteikia veido išraiška, visa laikysena. Taigi galbūt tai ir yra viena iš sėkmės sąlygų, bet vargu ar pati svarbiausia.

– Minėjote, kad norėjote padaryti iš natūros dr. Jono Basanavičiaus portretą.

– Man buvo labai įdomus išraiškingas dr. J. Basanavičiaus veidas, ir tai paskatino galvoti apie jo portretą. Deja, nepavyko to sumanymo realizuoti.

– Domintų vieno kito pokalbio nuotrūpa su Vydūnu, Maironiu, Putinu, Krėve.

– Su jais teko daugiau ar mažiau susitikti asmeniškai, bet, praėjus tiek laiko, pokalbių turinį prisiminti jau neįmanoma.

– Ką apie dailę, Jūsų kūrybą yra tekę kalbėtis su vyru? Ar dažni būdavo tokie pokalbiai?

– Profesorius S. Šalkauskis dar toli iki mūsų vestuvių labai domėjosi mano tada dar mėgėjiškais tapybos bandymais ir visada teiraudavosi, ką tapau, bei ragindavo toliau šioje srity dirbti. Kadangi jis skaitė estetikos kursą ir apskritai domėjosi menu, tai dalyvaavo VDU Meno korporacijos „Šatrija” susirinkimuose Putino bute, kur turbūt mes arčiau ir susipažinome. Apie meną ir estetiką su vyru daug kalbėdavome. Gerai išimčiau jo sentenciją, ne kartą minimą ir jo raštuose: „Menas – grožiui, grožis – gyvenimo tobulumui”.

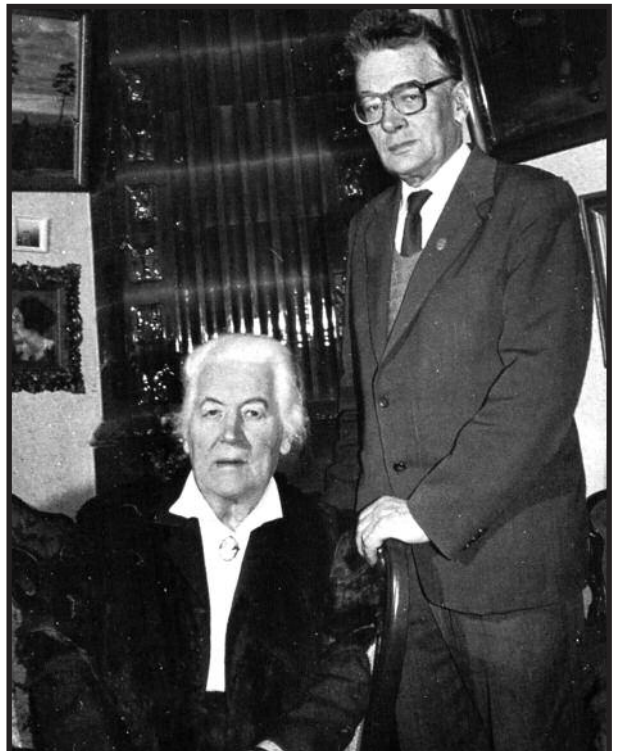
– Papasakokit apie povestuvinę kelionę į Vieną.

– Kelionė į Vieną buvo ne poveidybinė, o gydymuisi. Tikrai ten daug pasinaudojau kultūrinėmis vertybėmis – muziejais, koncertais. Tai paliko ryškių estetiinių įspūdžių visam gyvenimui. Tebekabo svetainėje ir ten darytas nedidelis darbelis.

– Kai ištekėjote, kur gyvenote? Kokie svečiai lankydavosi? Apie ką būdavo kalbama?

– Kaune keliskart keitėme butus. Pradžioje gyvenome Vileišio aikštėje, vėliau – Žemaičių gatvėje, Vytauto prospekto pradžioje, o paskutiniiais nepriklausomos Lietuvos metais – Vytauto prospekto ir Kęstučio gatvės kampe, šalia Latvijos pasiuntinybės, ponų Racų name, kuris, tvarkant įvažiavimą į Kęstučio gatvę, buvo nugriautas.

Nukelta į 3 psl.

Julija Paltarokaitė-Šalkauskienė su sūnumi Juliumi, 1991 m. Leono Peleckio-Kaktavičiaus asmeninio archyvo nuotrauka.

Atkelta iš 2 psl.

Mūsų namuose lankydavosi daugelis mano vyro kolegų iš VDU. Dažniausiai buvodavo profesoriai Juozas Eretas, Kazys Pakštas, Pranas Dovydaitis, Levas Karsavinas, Tadas Ivanauskas, Zenonas Ivinskis, Antanas Maceina, vyskupas Mečislovas Reinys ir daugelis kitų. Kalbėdavome apie mokslo ir ypač filosofijos dalykus, taip pat ir apie to meto Lietuvos gyvenimo aktualijas bei politiką.

– Geriausiu laikote savo vyro portretą, nutapytą visai neseniai – 1976 metais. Kodėl tiek daug dešimtmečių prireikė, kad sukurtų darbų kolekcijoje atsirastų ir šis kūrinys?

– Pirmaisiais dešimtmečiais po vyro mirties dar buvo per aštrus netekties skausmas, kad galėčiau susikaupti šiam darbui. Be to, norėjau jam rimčiau pasiruošti, o tai buvo įmanoma tik išėjus į pensiją.

– Norėtusi daugiau sužinoti apie mamos paveikslą. Berods, panašiu metu sukurtas ir peizažas tamsoje?

– Mano motinos portretas tapytas ne iš natūros, o iš atminties ir nuotraukų. Stebėtina, kad vis dėlto taip gerai nusisekė. O tamsoje buvo darytas peizažo eskizas – jūra ir Birutės kalnas, žiūrint į juos vėlai vakare mėnesienoje nuo Palangos tilto. Tas peizažas kabo sūnaus kambary. Jis tapytas 1927-aisiais, t. y. sužieduotųjų metais, tą vasarą Palangoje vyko ateitininkų reorganizacinė konferencija. Vakare mėnesienoje vaikščiojau Palangos tiltu su savo sužadėtinium, ir jis, grožėdamasis vaizdu į Birutės kalną, pastebėjo, kad vertėtų jį užfiksuoti drobėje.

– Esate kilusi iš labai garsios giminės. Papasakokite apie savo genealoginį medį. Ar tarp garbiosios giminės atstovų būta ir meno žmonių?

– Mano tėvas kilęs iš Gaillionių kaimo, kuris Joniškėlio apylinkėse. Iš pasiturinčių ūkininkų. Buvo Panevėžio vyskupo K. Paltaroko tėvo brolis. Jis vedė žemaičių bajoraitę Antaniną Jomantaitę, kilusią iš Židikų valsčiaus Kukių-Petrelių kaimo. Būta virš šimto hektarų ūkio, kurį jis ir paveldėjo. Tėvai šiame ūkyje pragyveno visą likusį savo gyvenimą, čia gimė mes, šešios seserys.

– Esate kilusi iš labai garsios giminės. Papasakokite apie savo genealoginį medį. Ar tarp garbiosios giminės atstovų būta ir meno žmonių?

– Mano tėvas kilęs iš Gaillionių kaimo, kuris Joniškėlio apylinkėse. Iš pasiturinčių ūkininkų. Buvo Panevėžio vyskupo K. Paltaroko tėvo brolis. Jis vedė žemaičių bajoraitę Antaniną Jomantaitę, kilusią iš Židikų valsčiaus Kukių-Petrelių kaimo. Būta virš šimto hektarų ūkio, kurį jis ir paveldėjo. Tėvai šiame ūkyje pragyveno visą likusį savo gyvenimą, čia gimė mes, šešios seserys.

Motina augo kiek sulenkėjusioje bajorų šeimoje, kur daugiau buvo kalbama lenkiškai. Yra išlikęs Jomantų giminės genealoginis medis ir, berods, senelių bajorystės liudijimas. Ten paminėta, kad vienas iš pirmųjų Jomantų bajorystę gavo XIV amžiuje už taikos sutarties sudarymą su Lenkija.

Jomantų šeimoje buvo žymus tapytojas Bronislovas Jomantas (B. Jamontt), jau sulenkėjęs ir tarpukario metais gyvenęs Vilniuje. Dailės muziejuje yra išlikę keletas jo darbų. Deja, man su juo neteko susipažinti, nes greit po karo išvažiavo į Lenkiją ir tenai mirė.

Sekant bajoriškoms tradicijoms šeimoje dažnai buvo kalbama lenkiškai ir bendraujama su vietiniais dvarininkais. Tai gal ir turėjo įtakos estetinių mano interesų ir skonio formavimuisi, nes dvaruose tada buvo sukaupta daug meno vertybių.

Tačiau mano vyresnioji sesuo Bronislava, Didžiojo karo pabaigoje grįžusi iš Odesos, kur dalyvavo kartu su profesorium Zigmū Žemaičiu lietuviškoje veikloje, greit padarė šeimoje visišką perversmą, ir perėjome grynai prie lietuvių kalbos, kurią ir taip visi mokėjome.

Nukelta į 7 psl.

Neįminta Juliaus Kaupo mįslė

Rašytojas Julius Kaupas

Dalia Cidzikaitė

1964-ieji JAV lietuvių istorijoje pažymėti skaudžių praradimų. Tais metais lietuvių išeivija neteko dviejų rašytojų, aktyvių kultūrinio gyvenimo dalyvių – gydytojo ir prozininko Juliaus Viktoro Kaupo ir poeto, literatūros kritiko Algimanto Mackaus. Pirmasis mirė 1964 m. kovo 1 d. Čikagoje, antrasis žuvo tu pačių metų gruodžio 28 d. automobilio katastrofoje, taip pat Čikagoje¹. Abu mirė jauni: Kaupas – 44-erių, Mackus – vos 32 metų.

Pernelyg ankstyvos dviejų rašytojų mirtys į JAV lietuvių gyvenimą įnešė sumaištį, tarp vyresnių – „nepasitikėjimo savo jėgomis ir savo pastangomis“ (Kazys Bradūnas), tarp jaunesnių – pasimetimo, atmiesto rezignacija ir apokaliptinė nuojauta dėl apskirtai visos lietuvių diasporos likimo², ir spėliojimų, kaip ir kodėl tai įvyko. Apie Kaupo ir Mackaus netektį buvo kalbama viešuose susibūrimuose ir privačiuose pokalbiuose. Jei Mackaus žūtis autokatastrofoje buvo, galima sakyti, neišvengiama, tai diabetu sirgusio Kaupo mirtis, jam viešint savo bičiulių Dalios ir Algimanto Mackų namuose Čikagoje, buvo mįslė, privertusi ne vieną nerąsiai klausti: galbūt tai buvo savižudybė?

Kaupo asmenybė ypač domino jaunesniosios JAV rašytojų kartos atstovą Kazį Almeną. Tai matyti iš jo ir jo žmonos Maros Almenienės 1965–1977 m. surinktos sakininės istorijos medžiagos, saugomos Lituanistikos tyrimo ir studijų centre Čikagoje (JAV). Praėjus metams po Kaupo mirties, 1965 m. Dalios Juknevičiūtės-Mackuvienės ir Zinaidos³ ir Marius Katiliškis namuose viešėjęs Almenas, be kitų dalykų, klausinėjo ir apie Kaupą, neapeidamas jo staigos ir netikėtus mirties.

Kalbėdama apie Kaupą, Zinaida Nagytė-Katiliškienė pirmoji istaria žodį „nusižudė“: „Jis [Kaupas – D. C.] gi žinojo, kad jis turi imt tuos vaistus, jis turi tas injekcijas įsileist. Jis vieną dieną neleido, antrą dieną neleido, trečią dieną... Nu tai klausyk...“⁴. Jos nuomone, toks Kaupo poelgis prilygsta „formaliai savižudybei“. Marius Katiliškis samprotavo dar atviriau. Pasak jo, Julius sąmoningai neįsileido insulino, taigi išvada siūlosi pati – jis sąmoningai pasirinko mirtį. „Jam reikėjo tik vienos injekcijos, ir jis būtų mus visus pragyvenęs“⁵, – sakė Katiliškis.

Dalia Juknevičiūtė-Mackuvienė kategoriškai atmeta Kaupo savižudybės versiją. Ji itin emocionaliai sureaguoja į Almeno garsiai išsakytą mintį, neva, lyginant trijų neseniai anapilin išėjusiųjų – Škėmos, Kaupo ir Mackaus – aplinkybes, Kaupo mirtis esanti arčiausiai savižudybės. „Čia didžiausia nesąmonė!“ – pareiškia Juknevičiūtė-Mackuvienė ir pridėda, jog Kaupas tikrai nebuvo iš tų žmonių, kurie apsistotų pas savo pažįstamus ir pas juos nusižudytų⁶. „Visa atmetus, visas tas aplinkybes, kas čia buvo (...). Jis jokiū būdu negalėtų nusižudyti! Čia kaip tik yra didžiausia Juliaus Kaupo esmė (...)!“ – sako ji⁷.

Juknevičiūtės-Mackuvienės nuomone, tikrąsias Kaupo intencijas jam lankantis pas juos parodo ir jį išteisina jo atvykimo į Čikagą aplinkybės. Pasak jos, Čikagoje Julius buvo susitikęs su kažkokiais žmonėmis, rodos, iš Čikagos universiteto. Greičiausiai, svarsto Juknevičiūtė-Mackuvienė, Kaupas ieškojo galimy-

bių persikelti gyventi į Čikagą, taigi aiškiai galvojęs apie ateitį. Viešnagės Čikagoje metu Kaupas taip pat pasakojęs apie savo kūrybinius planus: ką jau parašęs, ką pradėjęs, ką norėjęs užbaigti. O tai, pasak Almeno pašnekovės, irgi buvęs ženklas, kad „žmogus pilnutiniai gyvena ir turėjo ir vilčių, ir tikėjimą, ir dirbti, ir užbaigti, ir t. t.“⁸

Praėjus metams po Kaupo mirties, Juknevičiūtė-Mackuvienė detalai prisimena paskutiniąsias su juo praleistas dienas. Jos žodžiuose galima išgirsti norą Kaupą pateisinti ir dar kartą įtikinti save, kad jo mirtis nebuvo sąmoningas, iš anksto suplanuotas poelgis, o tiesiog nelaimingas atsitikimas. „Prieš Juliaus mirtį mes šnekėjom apie... dievus..., – prisimena Juknevičiūtė-Mackuvienė. – Jisai pasakojo, turbūt gabaliukus iš Rilkės, (...) kad vaikas įtikėjo, kad Dievas buvo tokiame pirštuke. (...) Labai toks išskirtinis vakaras buvo.“⁹ Pasak moters, visas su Juliumi praleistas laikas buvo kažkoks trapus, kaip iš pasakų pasaulio, ir savotiškai abstraktus, nes „buvo tas toks tikrasis supratimas, žinai... gyvenimo“. Apie ką dar bičiuliai kalbėjo? Ogi apie akmenis. Juknevičiūtė-Mackuvienė prisimena, jog net kalbėdamas apie akmenis tąkart Julius sugebėjo nagrinėti gėrio ir blogio problemą.

Ji prisiminė ne tik apie ką jie kalbėjosi, bet ir kokią knygą Kaupas tuo metu skaitė, ką valgė. Pasak jos, su savimi iš Detroito Julius buvo atsivežęs knygą *Death in the Family*.¹⁰ Galbūt kaip tik tą akimirką suvokusi knygos pavadinimo simboliką, tarytum savęs, tarytum Almeno ji paklausia: negi ir tai reikėtų susieti su Kaupo mirtimi?¹¹

Oficiali Kaupo mirties versija – širdies smūgis. Kita – begalinis Kaupo išsiblaškytas. Ne vieną anekdotu virtusį pasakojimą apie Kaupo išsiblaškimą ir jo, kaip gydytojo, „kraštutinį neatsakingumą“ mini Katiliškiai, Jurgis Blekaitis, Alfonsas Nyka-Niliūnas ir kiti. Vis dėlto žinant, jog diabetu sirgęs gydytojas Kaupas insulino nesileido ne vieną dieną, o bent tris, ir greičiausiai nemažai dėl tokio „apsileidimo“ kentėjo, kažin ar pastarojo paaškinimo užtenka. Kaip vieno pokalbio metu pastebėjo Almenas, kalbant tik apie jo mirties aplinkybes, apeinant patį žmogų, jo charakterį ir būdą, prietumei išvados, kad tai buvo pati tikriausia savižudybė¹².

Šiais metais minėdami Juliaus Viktoro Kaupo gimimo šimtmetį, turime progą sugrįžti prie rašytojo asmenybės ir jo negausaus kūrybinio palikimo. Šie metai – tai galimybė galbūt kitaip, iš naujo perskaityti Kaupą ir jo kūrinius. Tik jo mirtis turbūt taip ir liks vieninteliu naujai interpretacijai nepasiduodančiu faktui – neįminta Kaupo mįslė.

Apie Juliaus Kaupo mirtį 1964 m. kovo 3 d. numeryje pranešė JAV lietuvių dienraštis *Draugas*.

1. 1961 m. taip pat automobilio katastrofoje žuvo kitas JAV lietuvių rašytojas, literatūros kritikas, aktorius ir režisierius Antanas Škėma.

2. Tokią nuojautą stipriai jau minėta Škėmos mirtis ir su Mackumi kartu automobilii važiuojusio žurnalisto Margutis ir radijo programos „Margarito radikas“ įkūrėjos ir vadovės Lilijos Vanagaitienės žūtis.

3. Kūrybos pasaulyje Zina Nagytė-Katiliškienė žinoma Liūnės Sutemos slapyvardžiu.

4. Pokalbis su Zina ir Mariumi Katiliškiais. Lemont, ILL, 1965 m. birželio 14 d. Maros ir Kazio Almenų surinkti pokalbiai, Pasaulio lietuvių archyvas, LTSC, Čikaga, JAV. Mašinėraščio I. 55. Čia ir kitur kalba neatsižada. – D. C.

5. Ibid., 56 (57).

6. Pokalbis su Dalia Mackuviene. Čikaga, 1965 m. liepos 15 d. Maros ir Kazio Almenų surinkti pokalbiai, Pasaulio lietuvių archyvas, LTSC, Čikaga, JAV. Mašinėraščio I. 9.

7. Ibid., 11–12.

8. Ibid., 11.

9. Pokalbis su Dalia Mackuviene. Čikaga, 1965 m. liepos 15 d. Maros ir Kazio Almenų surinkti pokalbiai, Pasaulio lietuvių archyvas, LTSC, Čikaga, JAV. Mašinėraščio I. 15.

10. Greičiausiai tuo metu Kaupo skaityta knyga buvo amerikiečio rašytojo Jameso Agee autobiografinis romanas, kuris pasakoja apie šeimos, netekusios mašinos autokatastrofoje, gyvenimą Tenesio (Tennessee) valstijos Noksvilio (Knoxville) miestelyje. Daugiau žr. https://en.wikipedia.org/wiki/A_Death_in_the_Family.

11. Ibid., 10.

12. Pokalbis su Jurgiu Blekaitiu ir Nyka-Niliūnu. College Park, 1971 m. vasario 13 d. Maros ir Kazio Almenų surinkti pokalbiai, Pasaulio lietuvių archyvas, LTSC, Čikaga, JAV. Mašinėraščio I. 29–30.

Iš kairės: Henrikas Nagys, Alfonsas Nyka-Niliūnas, Julius Kaupas

Per karantiną bibliotekos išradingai bendrauja su skaitytojais

Algis Vaškevičius

Praėjus jau daugiau kaip mėnesiui nuo karantino pradžios, kai savo duris užvėrė ir Lietuvos bibliotekos, daugelis jų skaitytojų jau seniai baigė skaityti dar prieš karantiną paimtas knygas – dalis jas gražino įmesdami į specialius gražinimo įrenginius prie bibliotekų, kiti laukia karantino pabaigos, kada galės vėl pasiimti naujus leidinius, o iki tol delpinigiškai už paimtas knygas nėra skaičiuojami.

Biblioteka – ne tik knygos

Karantinas ne vienam skaitytojui buvo puiki proga peržvelgti ir savo namų bibliotekas, kuriose tikrai dar buvo nemažai iki šiol taip ir neperskaitytų knygų. Atgimimo pradžioje, kai pasirodė daugybė iki tol nespausdintų kūrinių, knygų tiražai siekė šimtus tūkstančių egzempliorių, o kai dar sovietmečiu buvo prenumeruojamos „Pasaulinės literatūros bibliotekos“ knygos, prie knygynų esančiose eilėse žmonės stovėjo eilėse. Tarp tos serijos knygų buvo ir Vakarų šalių autorių kūrinių, klasikos leidinių, kurių turbūt nemaža dalis tada nugulė lentynose ir net nebuvo atversta iki šiol. Dabar šias knygas žmonės vėl „atrado“ savo bibliotekose ir ėmė skaityti Henry Jamesą, Williamą Faulknerį, Johną Dos Passosą ar Davidą Herbertą Lawrencą.

Tačiau bibliotekos – tai ne vien skolinimuisi paimtos knygos. Jose iki šiol vyko daugybė įvairių veiklų, susitikimų, parodų, edukacinių, kitų renginių. Pradėjus karantinui, bibliotekininkai surado pačių įvairiausių būdų bendrauti su savo ištikimais skaitytojais interneto pagalba.

Dar prieš mėnesį Lietuvos kultūros ministras Mindaugas Kvietkauskas priminė, kad bibliotekose nėra vykdomas fizinis lankytojų aptarnavimas, įstaišos neorganizuoja renginių bei susibūrimų atvirose ir uždaroje erdvėse, pasidžiaugė kultūros ir meno darbuotojų iniciatyvumu, kai 3D spausdintuvus turinčios viešosios bibliotekos noriai dalyvauja karantino metu kilusioje iniciatyvoje ir spausdina rėmelius apsauginiams veido skydams, kurie skirti medikams. Prie šios iniciatyvos prisijungė 54 Lietuvos viešosios bibliotekos. Yra apskaičiuota, kad tokių skydų poreikis vien Lietuvos medikų bendruomenėje yra per 115 000 vienetų. Lietuvos bibliotekų savanoriškas labdaringas indėlis yra svarbus ir reikšmingas dabartinėmis karantino sąlygomis.

Internete – ne tik elektroninės knygos

Lietuvos bibliotekininkų draugijos pirmininkė Jolita Steponaitienė sakė, kad karantino metu duris užvėrė daugiau kaip 2400 bibliotekų, tačiau visos jos nuotoliniu būdu rūpinasi savo skaitytojais ir, kiek įmanoma, perkėlė savo paslaugas į elektroninę erdvę. Ji teigė, kad tai yra didelis iššūkis ir pabrėžė bibliotekų svarbą karantino metu teikiant patikimą informaciją bei prisidedant prie visų gyventojų geros emocinės būklės palaikymo.

Aukštųjų mokyklų bibliotekos karantino metu ėmė siūlyti nuotolinius mokymus bei interneto seminarus (vebinarus), mokyklų bibliotekos dalijasi naudingų nuorodų sąrašais. Jau pirmosiomis karantino dienomis pradėjo veikti „Vyturio“ internetinė biblioteka, kuri karantino laikotarpiu nemokamai siūlo skaityti savo el. knygas, tarp kurių yra mokyklinės programos leidiniai.

Labai naudinga namuose priverstiems sėdėti

Konkursas „Su knyga-išradingai“

žmonėms yra interneto biblioteka, kurią galima rasti adresu www.ibiblioteka.lt – čia yra daugiau kaip 2000 lietuviškų elektroninių Virtualaus kultūros paveldo portale www.epaveldas.lt - tūkstančiai meno kūrinių, knygų, laikraščių, rankraščių tekstų, žemėlapių, garso įrašų. Šiuo metu čia galima skaityti daugiau nei 1700 lietuvių autorių kūrinių. Bibliotekos prenumeruoja užsienio duomenų bazes, kuriose yra keliolika tūkstančių el. žurnalų, ir siūlo šiais ištekliais naudotis nuotoliniu būdu.

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka per karantiną pasiūlė dalyvauti kūrybiškiausios knygų anotacijos konkurse „Pasaulis mano knygų lentynoje“ ir pakvietė visos Lietuvos skaitytojus pristatyti savo mėgstamiausias knygas. „Svarbu KŪRYBIŠKUMAS, todėl anotacija gali būti eiliuota, akademinė, eseistinė, parodijinė, filmuota... Nenorintys rašyti konkurso dalyviai gali nusifilmuoti prie savo knygų lentynos ir pristatyti knygas žodžiu! Pristatoma knyga turi būti grožinės literatūros kūrinys (poezija, pro-

za, drama, esė). Labai tikimės pristatomų lietuvių autorių knygų, bet, žinoma, esame atviri viso pasaulio rašytojų knygoms”, - teigė šio konkurso rengėjai.

Jie paprašė nufotografuoti savo knygų lentyną, trumpai ir kūrybiškai aprašyti ar vaizdo formatu pristatyti mėgstamiausią ar įdomiausią savo namų bibliotekos knygą ir anotaciją atsiųsti rengėjams. 10 originaliausių ir kūrybiškiausių specialios vertinimo komisijos išrinktų darbų skelbiami Nacionalinės bibliotekos „Facebook“ paskyroje, o balandžio 20 d. bus paskelbti keturi laimėtojai, jie bus apdovanoti Nacionalinės bibliotekos įsteigtais prizais.

Atveria savo duomenų bazes

Ši biblioteka taip pat siūlo įdomias virtualias parodas – į internetą perkelta ir pirmosios moters fotografės Lietuvoje Paulinos Mongirdaitės (Pauline Mongird, 1865–1924) darbai. Ji dar XIX amžiaus pabaigoje Palangoje įkūrė fotopaviljoną, dokumentavo Kretingos, Palangos gamtą, vietovaizdžius, fotografavo namus, dvarus, fiksavo ir miestiečių bei poilsiautojų,

ir grafų Tiškevičių laisvalaikį ir kasdienybę. Iš viso šiuo metu galima aplankyti daugiau nei 40 Nacionalinės bibliotekos parengtų virtualių parodų.

Šiai bibliotekai iki 2020 m. gegužės 31 d. suteikta laikina prieiga prie „EBSCO Publishing“ duomenų bazės „Harward Business Review Press Collection“ elektroninių knygų. Duomenų bazę prieinama naudojant „EBSCOhost Web“ sąsają. „Harward Business Review Press Collection“ – tai verslo studijoms skirtų elektroninių leidinių verslo komunikacijos, rinkodaros, karjeros, ekonomikos, verslumo, finansų, personalo valdymo, lyderystės ir vadybos, organizacinės elgsenos, problemų sprendimo, asmeninės sėkmės kūrimo, įgūdžių ugdymo ir strateginio planavimo temomis kolekcija, kurią sudaro daugiau nei 600 elektroninių knygų ir per 150 straipsnių rinkinių, tarp kurių yra ir didžiulę įtaką vėlesniems atradimams bei reikšmingam vystymuisi padariusių darbų.

Nacionalinės bibliotekos generalinis direktorius prof. dr. Renaldas Gudauskas teigia, kad Lietuvos bibliotekos sėkmingai ir operatyviai persiorientavo dirbti virtualioje erdvėje. „Nacionalinė biblioteka ir kitos didžiosios šalies bibliotekos – dirba. Aktualiausias tapo nuotolinės paslaugos, interaktyvios mokymo programos, elektroninės knygos, pilietinės vienijančios iniciatyvos, profesionalus informavimas apie naujus bibliotekų darbo metodus, į virtualią erdvę perkeltas ir keliamas paslaugas. Visų bibliotekų darbuotojų pastangos ir indėlis yra labai svarbūs ir reikšmingi, siekiant išlaikyti bibliotekas tvirtoje pozicijoje ir šiuo sudėtingu metu ne tik išlikti ‘dūžtančiose formose’, bet ir teikti visuomenei kokybiškas paslaugas”, – sakė prof. dr. R. Gudauskas.

Ši bei kitos bibliotekos prisidės prie naujos iniciatyvos aprūpinti šalies moksleivius kompiuteriais, kad jie galėtų kokybiškai mokytis nuotoliniu būdu. Jau artimiausiu metu bus pasirašytos sutartys su Lietuvos savivaldybėmis ir mokyklais pasieks apie 3100 naujų stacionarių kompiuterių, kurie bus paskolinti ir skirti ugdymo procesui vykdyti.

Bibliotekų specialistai parengė atsakymus į dažniausius šiandienos sąlygomis skaitytojų užduodamus klausimus, taip pat atnaujintos rubrikos „Klausk bibliotekininko“, kuriose elektroniniu paštu atsakoma į klausimus apie pakitusią bibliotekų veiklą karantino metu, interaktyvias elektronines paslaugas, taip pat į klausimus, susijusius su biblioteka, jos fondais, duomenų bazėmis, dokumentų paieška ir kt.

Pateikia aktualiausių informaciją

Bibliotekos kuria ir virtualias edukacines programas, filmus, viktorinas ir kt., kurie pateikiami svetainėse ir socialiniuose tinkluose. Pvz., siūloma knygas skaityti su gyvūnais ar gyvūnams, patiems kurti knygeles, gamintis įvairius daiktus, mokytis tapyimo pagrindų ir pan. Šiuo metu galvojama ir apie nuotolinius kompiuterinio raštingumo mokymus gyventojams, turintiems kompiuterinio raštingumo pradmenis. Ypač aktyvi tapo Nacionalinės bibliotekos TV studijos veikla. Čia įrašytos bibliotekos partnerio Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro (ULAC) direktoriaus prof. Sauliaus Čaplinsko paskaitos apie naują jį virusą SARS-CoV-2, kuris sukelia sunkią ligą COVID-19 ir esminius būdus, kaip apsaugoti save ir artimuosius nuo už(si)krėtimo, viršija visus iki šiol pasiektus žiūrimumo rekordus.

Nukelta į 8 psl.

KAIP PRISILIEŠTI PRIE HEIDEGGERIO IR NELIKTI NYKŠTUKU

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Penktoji serijos „Neklasikinė filosofija: didieji mąstytojai“ knyga. Šį tęstinį projektą iniciavo „Neklasikinės filosofijos ir estetikos“ tyrinėjimo grupė (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Komparatyvistinės kultūrologijos skyrius). Prieš tai buvo išleisti Arthurui Schopenhaueriui, Sørenui Kierkegaardui, Friedrichui Nietzsche'ei ir Henri Bergsonui skirti tomai. Naujoje šios serijos knygoje – trijų Heideggeriui skirtų konferencijų medžiaga, taip pat žymių Lietuvos ir išeivijos mąstytojų tekstai. Tai pirmasis bandymas aprėpti lietuviškąją heidegeriada. Rinkinyje skiriamas visiems, besidomintiems prieštarą šiuolaikinės filosofinės minties raida. Leidinio autoriai aptaria didžio egzistencialisto M. Heideggerio filosofinį palikimą, jo pastangas keisti filosofinio mąstymo pagrindus, jo poveikį pasaulinei bei Lietuvos kultūrinei minčiai.

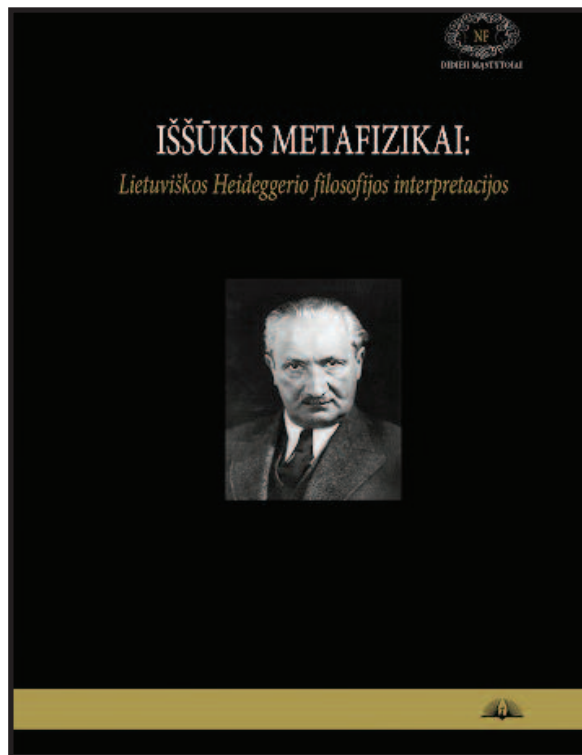
Knygą sudaro penkios dalys ir priedas. Pirmosios dalies tekstai grupuojami pagal jų atsiradimo laiką ir vietą, o kitos keturios dalys – pagal tyrinėjimo laukus. Daugelis pirmos dalies „Heideggeris tarpukario ir išeivijos filosofų akiratyje“ Antano Maceinos, Juozo Girniaus, Vinco Vyčino ir Alphonso Lingio straipsnių yra anksčiau skelbti tarpukario arba išeivijos spaudoje.

Lietuvių filosofai ir Heideggeris. Pirmoje knygos dalyje Heideggeris atsiduria tarpukario ir išeivijos filosofų akiratyje: Antanas Maceina kalba apie *Filosofijos kilmę ir prasmę*, Juozas Girnius – apie *Heideggerio egzistencialinės filosofijos pagrindų kritišką svarstymą*, Vincas Vyčinas – apie *Lemti: apmąstymus remiantis Heideggerio išvalgomis*, Alfonsas Lingis aptaria *Heideggerio žmogaus egzistencijos sampratą*, Algis Mickūnas – *Heideggerio egzistencializmą ir viešąją religiją*.

Lietuviškos heidegeriados pradininkai: Antana Maceina ir Juozas Girnius. Abu – Kauno Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) auklėtiniai. A. Maceina 1928–1932 m. VDU studijavo lietuvių ir vokiečių kalbas, o Stasio Šalkauskio pakviestas – filosofiją ir pedagogiką. Su Heideggerio filosofija susipažino studijuodamas Liuvene, Fribūre, Strasbūre ir Briuselyje. J. Girnius VDU Teologijos ir filosofijos fakultete 1936 m. apgynė diplominį darbą *Martyno Heideggerio egzistencialistinė filosofija*, vėliau tobulinosi Liuveno, Paryžiaus, Freiburgo universitetuose, klausė Heideggerio paskaitų, vėliau pokario metais artimai su juo bendravo. Abiems lietuvių filosofams egzistencialinės vokiečių filosofo išvalgos padarė esminę įtaką. Tai matyti jau išeivijoje parašytuose darbuose, jų dalis pateikta ir šiame leidinyje.

Egzistencialistai Sovietų Lietuvoje. Marksizmo gyvavimo sąlygomis šio mąstytojo idėjos buvo traktuojamos kaip ideologiniu požiūriu kenksmingas reiškinys. Tačiau atšilimo epochoje, skleidžiantis egzistencializmo filosofijos idėjoms, atgimė dėmesys ir Heideggerio filosofijai. Ryškiausiai aptariamo tarpsnio Heideggerio kūrybinio palikimo tyrinėtojai tapo marksizmo skraiste prisidengęs tragiško likimo egzistencialistas Jonas Repšys ir Arvydas Šliogeris. Tačiau vėlyvuojū sovietmečiu rodėsi ir kitų tyrinėtojų - Broniaus Kuzmicko, Antano Andrijausko, Arūno Sverdiolo, Tomo Sodeikos ir kitų - tekstai, kuriuose įvairiais aspektais buvo gilinamasi į Heideggerio palikimą. Atgavus Nepriklausomybę Lietuvoje sparčiai augo susidomėjimas šiuo mąstytoju, apgintos keturios jo filosofijos analizei skirtos disertacijos.

Antroje dalyje „Skverbiantis į Heideggerio mąstysenos savitumą“ – Jono Repšio, Arvydo Šliogerio, Naglio Kardelio, Vytauto Rubavičius, Tomo Sodeikos, Jūratės Baranovos ir Arūno Sverdiolo tekstuose aptariami vokiečių mąstytojo savitumą išryškinantys aspektai. **Trečioje dalyje „Dasein ir kalba“** – Justas Kučinskis ir Arvydas Šliogeris, Tomas Kačerauskas, Lina Vidauskytė, Tautvydas Vėželis, Augustinas Dainys, Jolanta Saldukaitytė, Rūta Marija Vabalaitė, Rasius Makselis ir Stanislovas Mostauskis nagrinėja Heideggerio ontologijos ir kalbinės saviraiškos problemas. **Ketvirtoje dalyje „Idėjų ir įtakų laukai“** – Mintauto Gutausko, Daliaus Jonkaus, Gintauto Mažeikio, Povilo Aleksandravičius, Nerijaus Stasiulio ir

„Iššūkis metafizikai: lietuviškos Heideggerio filosofijos interpretacijos“

Tado Čapanausko tekstuose gvildenami Heideggerio mąstysenos santykiai su įvairiomis filosofijos kryptimis ir koncepcijomis. **Penktoje dalyje „Šąsajos su Rytų tautų mąstymo tradicijomis“** – Antanas Andrijauskas, Audrius Beinorius, Henrikas Pupelis, Žilvinas Svigaris, Agnieška Juzefovič ir Žilvinas Vareikis aptaria įvairius Heideggerio posūkių į Rytų tautų mąstymo tradicijas aspektus.

Priede pateikiami trys Martino Heideggerio straipsniai: „Hölderlinas ir poezijos esmė“ (vertė Arūnas Sverdiolas); „Rektoriaus kalba. Vokiškojo universiteto savęs teigimas“ (*Die Selbstbehauptung der deutschen Universität*) (vertė Justinas Grigas); „Vien tik dievas dar gali mus išgelbėti“ („*Nur noch ein Gott kann uns retten*“) (*Spiegel* pokalbis su Martinu Heideggeriu 1966 m. rugsėjo 23 d.) (vertė Justinas Grigas). Ketvirtas priedo straipsnis – žymaus litvakų kilmės Šiauliuose gimusio amerikiečių menotyrininko *Meyerio Schapiro* „Natiurmortas kaip asmeninis objektas – pastaba apie Heideggerį ir Van Goghą“, (verstė Tautvydas Vėželis ir Linas Jankauskas).

Apie Heideggerio vertimą į lietuvių kalbą. Leidinio autoriai tikisi, kad ši knyga paskatins toliau tyrinėti ir versti Heideggerio veikalus, kurie reikalingi ypatingo dėmesio sąvokų preciziškumui ir jų semantinių prasmų perteikimui. M. Heideggerio tekstai mįslingi, sudėtingi, daugiasluoksniai, prisodrinti daugybe naujadarų ir minčių eigos atsišakojimų, todėl jų neįmanoma išversti „be svarbaus vertėjo tekstui suteikto interpretacinio sluoksnio“. Reikėtų ugdyti filosofinių tekstų vertimų kultūrą, ypač juos interpretuojant. Daugiausiai šioje srityje nuveikė A. Šliogeris, taip pat J. Girdzijauskas, A. Sverdiolas, T. Sodeika, Jurga Jonutytė, o pastaraisiais metais – T. Kačerauskas (išvertė fundamentalų veikalą „Būtis ir laikas“).

Knygos sutiktuvės Vilniaus Knygų mugėje. Antras iš kairės: knygos sudarytojas, filosofas Antanas Andrijauskas. Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė nuotr.

Savotiškas rekviam Vakarų metafizinei mąstymo tradicijai. Knygos prartarmėje jos sudarytojas rašo, kad Heideggerio filosofija rėmėsi antikos, Vakarų ir Rytų Azijos mąstymo tradicijomis ir kartu tapo viena iš Vakarų filosofinės minties lūžio tašku bei naujos filosofinės pasaulio vizijos pradžia. Savo užšifruotuose tekstuose jis atsiribojo nuo ankstesnės Vakarų metafizikos eurocentrinių nuostatų ir atvėrė kitus glaudesnio sąlyčio su kitomis neeuropinėmis mąstymo tradicijomis ieškojimo kelius. Jis nuosekliau nei jo įkvėpėjai – Nietzsche ir Oswaldas Spengleris – atspindėjo Vakarų civilizacijos kūrybinių potencialų silpnėjimą, gilėjančią iš graikų filosofijos išplaukiančios metafizinės eurocentrinių nuostatų kupinos ir į universalumą pretenduojančios Vakarų mąstymo tradicijos krizę, bei naujų atvirų mąstymo formų užgimimą. Ko gero, brandi Heideggerio filosofija – tai savotiškas *rekviam* Vakarų metafizinei mąstymo tradicijai, praradusiai raidos orientyrus, idealus ir išieikvojusiai savo gyvybinę energiją.

Heideggerio apmąstymai kviečia filosofus prisimti atsakomybę už viso pasaulio ateitį. Rinkinyje – daugelio žymiausių šiandienos Lietuvos filosofų straipsniai, kurie aprėpia platų heidegeriškojo mąstymo lauką ir atkreipia dėmesį į skirtingų Rytų ir Vakarų mąstymo tradicijų dialogą, vokiečių filosofo idėjų poveikį įvairioms postmoderniosios filosofinės mąstysenos pakraipoms. Pasauliui vis labiau technologiškėjant, ypač reikšmingi tampa Heideggerio apmąstymai apie likiminį vakarietiškosios technocivilizacijos pobūdį, kviečiantys filosofus prisimti atsakomybę už viso pasaulio ateitį, kadangi visų civilizacijų pagrindas – metafizika.

Kaip prisiliesti prie Heideggerio ir nelikti nykštuku? Šviesios atminties A. Šliogeris tai sugebėjo. Jis ėjo toliau, apie niekį mąstydamas. Įsiklausyti į būtis didybę gali tik savo koncentruotu mąstymu. Kitaip nei išjausime žmogaus priedermės mąstyti. Išipareigoti mąstymui – sunkus dalykas. Dabartinė infrastruktūra atsidavusi technologiniam mąstymui ir yra nepalanki laisvam mąstymui.

Aktualus mąstytojas. M. Heideggeris (1889–1976) priklausau plejadai didžiųjų mąstytojų, kurių kūrybinis palikimas didžiulis (vien „Vittorio Klostermann“ leidykla išleido 102 tomus akademinį jo raštų). Jo palikime – svarbiausios XX a. filosofinės minties raidos tendencijos. Heideggerio tekstuose gvildinama daug aktualiausių filosofijos ir kitų humanistikos sričių problemų, jo idėjinio poveikio laukas aprėpia civilizacijos teoriją, kultūrologiją, politologiją, sociologiją, istoriją, estetiką, meno filosofiją ir menotyra. Šio filosofijos genijaus prestižą sukompromitavo jo „Juodųjų sąsiuvinė“ (*Schwarze Hefte*) paskelbimas ir lydinti nuožmės kritikos lavina. Ir vis dėlto neįmanoma jo idėjų įtakos ištrinti iš filosofijos istorijos. Slenkant metams po Heideggerio mirties vis labiau ryškėja tikrasis šios asmenybės mastas. Heideggeris labai autentiškas savo mąstymu, gyvenimo būdu, sugebėjo išsiveržti iš eurocentrizmo. Visa filosofija be daoizmo irgi neįmanoma. Suvokė antikos ir vokiečių literatūros tradicijas ir brėžė ribą, kas buvo anksčiau jo ir be jo.

Tęsinys.

Pradžia 2020 m. kovo 14 d. „Kultūroje“

Pasiekėm didmiestį Berlyną

Berlyne visai keliautojų grupei teko persėsti į kitą traukinį. Čia prasidėjo mūsų šeimos bėdos. Berlyne teko važiuoti požeminiu traukinuku į kitą miesto dalį ir ten ieškoti traukinio, einančio į Leipzigą. Požeminiai traukiniai stovėjo labai trumpai, o žmonių – didžiulės spūstys, sunku orientuotis, kaip ir kur važiuoti. Sustojus požeminiam traukinukui daugumai mūsų grupės keliautojų pavyko išlipti ir išlipti tinkamoje vietoje, bet ne broliukui. Jis liko požemio stotyje, o mes nuvažiavome tolyn. Tačiau Tėtis išlipo pirmoje stotyje ir grįžo atgal ieškoti sūnaus. Bet radęs sūnų turėjo ieškoti likusių šeimos narių. Pirmą kartą pamatė eskalatorius – automatiškai aukštyn kylančius ir žemyn besileidžiančius laiptus. Sunku buvo visiems kartu tokiais laiptais pasikelti aukštyn, bet nebuvo kitos išeities, reikėjo kaip nors sutilpti ir kilti aukštyn. Čia vėl broliukas užkliuvo, parvirto ant judančio laipto, o jo kuprinė su lašiniiais įsisuko į eskalatorių. Nors brolis ir sesutė buvo dvynukai – bendraamžiai, bet broliukas nebuvo toks vikrus. Vėl Tėtis išgelbėjo sūnų ir perėmė jo kuprinę. Susijungėme su likusiais kelionės draugais ir patekome į traukinį, einantį į Leipzigą. Žmonių, keliautojų į visas puses, buvo labai daug: vieni važiavo į vakarus, o kiti – iš vakarų į rytus. Traukinyje vos galėjome gauti vieta, o kelionė tolimesnė. Atsisėdome kiekvienas ant savo kuprinės su lašiniiais. Traukinio kelionė kiekvienas apsilvilkome geriausius rūbus, kuriuos turėjome. Mamytė vežėsi kailinį paltą (vėliau jis tarnavo vietoj apkloto), o aš

Marija Aliodija Bareikaitė-Remienė**Mūsų Tėtis (6)****Didžiojo lietuvių tautos egzodo 75-mečiui**

kirmėles ir pavirinę valgė su neapsakomai neskania stovykline sriuba. Miegojome ant plikų dviaukščių gultų. Buvome jauni, o ir tėveliai dar nebuvo seni. Atlaikėm visus nepatogumus.

Po dviejų savaitių visus pabėgėlius surašė ir paskirstė darbams pagal profesijas. Tėtis ėmė prašytis paskiriamas į kaimą, kad apsisaugotų nuo bombardavimų. Mus paskyrė į mažą kaimelį netoli Weimaro, į Karlsdorfą. Čia sulaukėme savo vagono su visa mūsų manta, kuri nebuvo paliesta nei bombardavimo, nei išplėšta. Prieš išvykdam į naują vietą visi pagal amžių gavome maisto korteles. Pagaliau Wecendorfe prasidėjo normalus gyvenimas. Kaimelis nedidelis, gražioje vietoje prie Kincingo upelio, neaukšto kalno papėdėje. Tėtį paskyrė ne į ūkį, bet į cemento fabriką. Visa šeima gavo vieną didelį kambarį, kartu buvo ir mūsų draugas Vincas Morkūnas. Atvyko ir viena latvių šeima, juos apgyvendino tame pačiame name, antrame aukšte. Cemento fabrikan buvo paskirtas ir latvis, kuris puikiai kalbėjo vokiškai.

Sesutė su broliuku turėjo eiti į mokyklą, mama liko šeimininkauti, o aš buvau kaip ir pamiršta. Visi gyvenome saugiai, bombardavimai mūsų nepasiekė. Cemento fabrike dirbo daug lenkų ir rusų. Jų gyvenimas buvo visai kitoks: kur jie gy-

Išaušo ankstyvas pavasaris. Vieną dieną Tėtis negrįžo laiku į butą. Pasirodo, jis sutiko uniformuotus (bet be ginklų) lietuvius, kareivius, kurie lipdavo į elektros stulpus nuimti plieninių vielų, reikalingų karui – šoviniams, pakeisdami jas geležinėmis. Tėtis visus šešis lietuvius pakvietė į svečius. Ir taip prasidėjo mūsų draugystė. Jie nuolat lankė mus, žaisdavom kortomis, kartu švėsdavome šventes. Visi jie gyveno vokiečių šeimoje, ten gaudavo maistą ir savo maisto kortelių nenaudojo, jas atiduodavo mūsų šeimai. Gyvenimas pasidarė linksmesnis. Kareiviai lankė mus kiekvieną savaitgalį. Nors turėjo trauktis į kitus kaimus, bet mūsų nepamiršo: kartu šventėme Vasario 16-ąją, Kūčias, Kalėdas (turėjom kalėdaičių dar iš namų), Velykas. Mamytė vis sugebėdavo šventėms paruošti kuklių vaišių, o kareivukai atnešdavo vyno iš savų šeiminių. Labai gražiai sugyvenom, jautėmės kaip giminės.

Bėgo laikas, nieko nežinojome apie rytojų ir tolimesnį gyvenimą. Taip praleidome žiemą. Atėjo ankstyvas, gražus 1945-ųjų pavasaris. Sekmadeniais visa šeima išsirikiuodavo ir eidavo pasivaikščioti gražiomis Kincing upės pakrantėmis. Visi keliai ir takeliai buvo apsodinti vyšnių medžiais, o kai medžiai ėmė žydėti, grožis buvo neapsakomas. Kūrėme planus – kai pradės sirpti vyšnios, galėsime atsivalgyti. Tačiau prisirpusių vyšnių neteko sulaukti. Gyvenimas parinko kitą kelią.

Su mumis kartu eidavo ir Tėvelio draugas, sūtikas apkasuose, ponas Morkūnas. Jis buvo labai praktiškas ir sumanus žmogus. Nors mums maisto kortelėmis padėdavo lietuviai kareiviai, bet su valgiu darėsi vis sunkiau. Juk valgė šešios burnos. Ponas Morkūnas nepadėdavo depresijai ir bandė įvairiais būdais susirasti maisto. Nusipirkti už pinigų nebuvo įmanoma. Vieną sekmadienį vaikštinėdami Kincing upės pakrante suradom didelį lauką, specialiai apsodintą krūmais, iš kurių vytelių buvo pinami krepšiai. Tai mums buvo kaip koks stebuklas – Dievo dovana, – vytelės padėjo mums nustumti badą. Iš karto kilo minčių jas panaudoti. Prisipjovėme tų vytelių pamėginimui ir parsinešėme į savo butą. Morkūnas pabandė pinti krepšį, ir jam gerai pavyko. Mūsų kaimynei jį pardavė už bulvių krepšį. Kitą sekmadienį, pasiskolinę iš buto savininkės traukiamą vežimėlį ir pasigalandę peilius, prisipjovėme daug dailių vytelių, ir visi stojome prie darbų.

Morkūnas mus išmokė pynimo amato, prie kurio prisidėjome ir mes su Mama. Mama vyteles lupdavo, o aš pindavau gražius baltus krepšelius. Tėtis, pamokytas Morkūno, po darbo fabrike pindavo didelius krepšius, vyrų nešiojamus ant nugaros. Mūsų butas pasidarė kaip koks fabrikas: vieni krepšius pynė, o sesutė Irena su broliuku Jonuku, susikrovę juos į ratelius, važiuodavo per kaimą ir keisdavo į maisto gėrybes. Kai užsukdavo pas mėsaininką, gaudavo taukų, kaulų sriubai virti ar net mėsos. Kai mūsų kaimo visi kiemai buvo aplankyti, jie ėjo toliau – į kitą kaimą. Taip prasigyvenom, pagerėjo ir mūsų maistas. Vieną dieną abu mūsų „pardavėjai“ ilgai negrįžo namo. Temo. Labai susirūpinom, nežinodami kur jų ieškoti. Sesutė Irena buvo toji narsuolė, kuriai gerai sekdavosi pardavinėti. Broliukas neidavo kalbėtis su vokiečiais, tik iš tolo stebėjo ir palaikė sesei draugystę. Tą dieną buvo aplankytas tolimesnis kaimas, o krepšių dar buvo likę. Sesutė nenorėjo pasiduoti ir bandė išparduoti viską, nors jau gerokai temo. Grįžti namo buvo vienas kelias – pėsčiomis traukinio bėgiais, nes traukiniai naktimis nevažiuodavo. Gyvenimas provincijoje buvo ramus. Lėktuvai aplenkėdavo kaimus, o dideles bombas veždavo toliau ir mesdavo ant didelių miestų. Todėl prekyautojai namus pasiekė laimingai, nors buvo labai pavargę. Ir tai buvo gera pamoka ateičiai. Šį įvykį sesutė ir praėjus daugeliui metų vis prisimena.

Mūsų lietuviai kareiviai toliau dirbo, keisdami elektros laidus, ir tapo mums kaip šeimos nariai. Jie glausdavosi prie mūsų šeimos, lankydami mus savaitgaliais, o ir mums su jais būdavo linksmiau gyventi.

Mūsų lietuviai kareiviai toliau dirbo, keisdami elektros laidus, ir tapo mums kaip šeimos nariai. Jie glausdavosi prie mūsų šeimos, lankydami mus savaitgaliais, o ir mums su jais būdavo linksmiau gyventi.

Mūsų lietuviai kareiviai toliau dirbo, keisdami elektros laidus, ir tapo mums kaip šeimos nariai. Jie glausdavosi prie mūsų šeimos, lankydami mus savaitgaliais, o ir mums su jais būdavo linksmiau gyventi.

Bareikų šeima 1949 m. Vokietijoje, Hanau stovykloje: tėtis Jonas, mama Eleonora, dukros Marija (kairėje) ir Irena

turėjau naują, šviesų, pilkai melsvą paltą, kurį vilkėjau sėdėdama ant savo kuprinės su lašiniiais. Baigę kelionę pamatėm, kad mano paltuko visa nugara taukuota, toks ir liko iki Hanau stovyklos.

Pereinamoji stovykla Leipzige

Šioje stovykloje teko praleisti dvi savaites. Kareivinių barake mus patalpino su kitais 45 pabėgėliais: gavome sriubos su neatpažįstamom daržovėm, o pasigerinti turėjome savo lašinių. Pažįstamas turtingas ūkininkas iš Širvintų (jo žmona buvo mokytoja) vežėsi didelį rūkytą skilandį, kurį taupė juodai dienai. Kai mes valgėme savo lašinius, jie atsivyniojo ir prapjovė savąjį skilandį, o iš jo pasipylė kirmėlės. Nuo tos dienos iki dabar nevalgau jokio skilandžio, nes man jis primena matytą vaizdą. Kiek žinau, jie neišmetė savo skilandžio, nuvalę

veno ir ką valgė, mums buvo nežinoma. Lenkai buvo pažymėti didele raide „P“ ant nugaros, o rusai – „OST“. Jie negalėjo vaikščioti šaligatviu ir buvo visą laiką saugomi. Mes, lietuviai ir latviai, gyvenome laisvai, kaip ir vietos gyventojai.

Gyvenimas Wecendorfe

Šiame kaime sulaukėme 1945-ųjų Naujųjų metų. Šventėms gavome padidintas ir pagerintas maisto korteles, o Mamytė galėjo iškepti pyragą, plonai užteptą uogiene. Mes, jaunuoliai, gaudavome cukraus, net ir sviesto ir daugiau duonos bei daržovių. Mamytė ruošdavo labai skanų valgį: viename puode buvo daržovės, raudoni kopūstai, ir kiekvienam įdėdavo po lašinių spirgą, o Tėveliui Mama porciją padidindavo, nes jis sunkiai dirbo. Pietus Tėveliui į fabriką nešė sesutė Irena, nes ji buvo labai paslaugi, tokia liko visą gyvenimą.

Tęsinys kitame numeryje

Šalkauskienė

Atkelta iš 3 psl.

Šeimoje buvodavo Marija Pečkauskaitė-Šatrijos Ragana ir mano pusbrolis Juozas Paukštelis, būsiamasis rašytojas. Tėvas, nepriklausomai Lietuvai kuriantis, įsijungė į šaulių judėjimą.

– Minėjote, kad Stalino laikais teko daug viso pergyventi.

– 1945 metų rudenį grįžusi į Vilnių, pradėjau dirbti Mokslų akademijos meno skyriaus vedėja. Šio darbo ėmiausi su dideliu susidomėjimu ir užsidegimu. Tačiau po kelerių metų prasidėjo sunkumai. Kliuvo mano pavardė, buvau įtari-nėjama „politiniu nepatikimumu“, atmosfera bibliotekoje pasidarė visiškai slogi. Pas mane kai kada užeidavo praeityje žymūs žmonės, lankantys bibliotekos skaityklą – vyskupas M. Rejnys, Leonas Bistras, Jonas Noreika ir kiti. Pasijutau sekama, šnipeliai neretai ir už durų pasiklausydavo. Visa tai labai sunkiai atsiliepė sveikatai, net prasidėjo hipertoniškos krizės. Galų gale pradėjo spausti, kad iš darbo išeičiau „savo noru“. Todėl 1950 metų pavasarį šį man taip įdomų darbą teko palikti. Patekau į labai sunkią materialinę ir moralinę padėtį. Apie metus verčiausi menkais atsitiktiniais uždarbiais, nes mano darbo pažymėjimas buvo reikalingas sūnui, tais metais stojusiam į universitetą. Be to, tuo metu iliustravau keletą knygų.

Maždaug po metų ar truputį vėliau pradėjau dirbti Dailės kombinatė etatine tapytoja. Daug teko tapyti „korifėjų“ ir „liaudies vadų“ portretų, bet per tai gerėjo tapybos technika. Tai mano kūrybai turėjo teigiamos įtakos ir suteikė daugiau pasitikėjimo savimi, kai, išėjusi į pensiją, tapiau Lietuvos bažnyčioms.

– Kas Jums bažnyčioms tapyti paveikslai?

– Būdama labai religinga, paveikslų bažnyčioms tapymą visada suprasdavau kaip savotišką malda ir tarnavimą Dievui. Tuo labiau, kad dauguma šių paveikslų nebuvo grynos kopijos. Tekdavo surinkti duotai temai reikiamą ikonografinę medžiagą, pasiskaityti atitinkamos literatūros ir tik tada pradėti komponuoti paveikslą. Kai kada tekdavo tiesiog kopijuoti, bet ir tai buvo prasmingas darbas, nes kopijuojant reikia išstudijuoti originalą ar jo reprodukciją.

– Esate padariusi daugiau kopijų negu originalų. Kodėl?

– Daugiausia turbūt esu padariusi autori-
zuotų pusiau kopijų.

Nemažai tikrų kopijų esu padariusi Ermitažo muziejuje, kai sūnus Leningrado universitete įstojo į aspirantūrą. Tam gavau specialų Ermitažo direktoriaus leidimą ir trejus metus iš eilės pavasariais po mėnesį ar daugiau tenai dirbau. Nemažai kopijų esu padariusi ir iš Lietuvoje esančių originalų ar jų reprodukcijų. Kopijavimas leidžia įsigilinti į originalo dvasią ir atlikimo techniką. Todėl šį darbą visada mėgau ir vertinau.

Be to, Lietuvos pajūryje, Druskininkuose ir Kaukaze tapiau nemažai peizažų ir gamtos eskizų. Dalis jų yra mūsų bute Vilniuje.

– Kokie kūriniai mieliausi širdžiai? Kaip pati vertinate savo kūrybą? Kokių atsiliepimų esate girdėjusi iš dailininkų, meno žmonių, bičiulių?

– Turbūt mieliausi yra vyro ir šeimos narių portretai, nes jie gyvai primena juose atvaizduotus asmenis, jau seniai nus palikusius. Ypač tie iš jų, kurie geriausiai mus išsėkė. Savo kūrybą vertinu kukliai ir žinau, kad vargu ar galiu lygintis su originaliais kūrėjais. Tačiau ji man miela, nes įprasmino mano gyvenimą.

Kolegos dailininkai, kaip ir draugai bei šeimos nariai, mano darbuose visada labiausiai vertino spalvų gamą, o portretuose – panašumą ir objekto psichologijos atskleidimą. O pakritikuodavo piešinio ir perspektyvos klaidas. Jų pasitaikydavo gal todėl, kad Meno mokykloje mažai lankiau piešimo studiją ir vis verždavausi tapyti...

III

Iki dailininkės mirties buvo likę nepilni metai – Julijos Paltarokaitės-Šalkauskienės netekome 1994 m. lapkričio 19 d.

Filmų šventė tęsiasi

Ieva Marija Mendeikaitė

Gana sėkmingai pražūz šių metų internetinei „Kino pavasario“ šventei, pastaroji skelbia, kad dar toli gražu nesibaigia ir nesiruošia baigtis. Nuo šiandien „Žmonės Cinema“ legalaus kino platformoje, vyksta akcija, kurios metu galite net 30-čiai dienų nemokamai užsisakyti filmų prenumeratą, kurios dėka galėsite rinktis tarp daugybės „Kino pavasario“, „Scanoramos“ ir kitų filmų. Šią prenumeratą, pasibaigus pradiniam trisdešimties dienų terminui, bus galima arba pratęsti, arba nutraukti bet kuriuo jums patogiu metu. Na, bet tokioje filmų gausoje, kurią jums pasiūlys „Žmonės Cinema“, nesunku pasimesti, tad aš mielai noru padėsiu jums parekomenduodama kelis tikrai jūsų dėmesio vertus filmus.

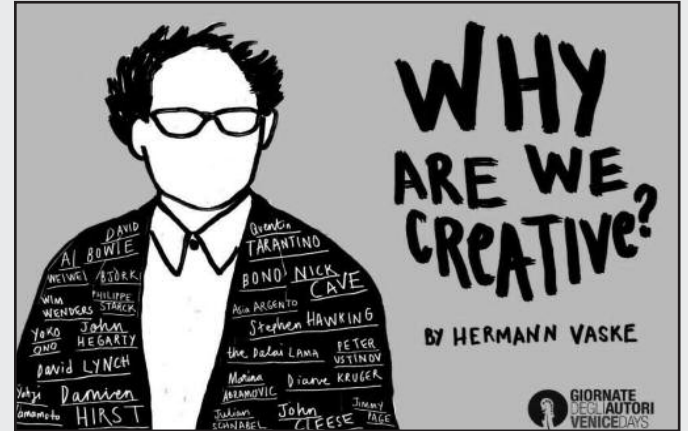
Pirmoji rekomendacija – Vaske Hermann filmas – „Kodėl mes kūrybingi?“ (org. „Why We Are Creative?“). Šis filmas žinomas tiems, kurie praėjusiais metais rinkosi stebėti Kino pavasario repertuarą ir spėjo nusipirkti bilietą į keletą įvykusių šio filmo seansų. „Kūrybiškumas persismelkė į visas sritis – nuo meno iki verslo ar net sporto ir tapo šiek tiek nuobodžia tema. Tarsi norėdamas tai paneigti, režisierius prakalbina garsiausius pasaulio kino, muzikos, mados, mokslo, politikos, netgi religijos lyderius, kad nors milimetru pakreiptų žiūrovo regimo pasaulio vaizdą. Ir jam pavyksta.“ (D. Raustytė).

V. Hermann - režisierius, prodiuseris, daugiau nei 100 apdovanojimų, tarp jų ir „Kanų liūtų“, laimėtojas, profesorius. Menininkas 30 metų filmavo garsiausius pasaulio žmones. Sutaęs su jais atlikti interviu, klausia: „Kodėl jūs esate kūrybingas?“. Šiame filme matysite daugiau nei 50 įtakingų asmenybių, tokių kaip David Bowie, Bjork, Wimas Wendersas, Jimas Jarmushas, Davidas Lynchas, Angelina Jolie, Yohji Yamamoto, Vivienne Westwood, Marina Abramovič, Dalai Lama, Stephenas Hawkingas ir daugybė kitų, kurių atsakymai bus nepaisantys laiko, amžini. Daugelis kuriančių žmonių galės suprasti, prijausti ir susitapatinti su tuo, kas ir kaip yra pasakoma visų šių įstabių žmonių ir jų įžvalgų kontekste. Tai gana paprasta filmo koncepcija, tačiau veikianti ir įtraukianti dėl labai įvairiai pateikiamų ir labai skirtingų atsakymų. „Game of Thrones“ rašytojas Georgas R.R. Martinas pasakoja apie kūrybiškumą cituodamas Jungo teorijas apie smegenų dalis, britų menininkas Damienas Hirstas kuria vaikišką piešinį, o Jimas Jarmuschas pasuka galvą kaip šuo, norėdamas pamatyti alternatyvias perspektyvas. Žinoma, nėra nei galutinio, nei teisingo atsakymo, tačiau klausimo grožis slypi turimame dviprasmiškume ir skirtingų kūrybiškų perspektyvų gausoje.

Antroji rekomendacija – „Medaus šalis“ (org. „Honeyland“). „Tai filmas, kurio sinefilai laukė metų metus“, „Užburiančio grožio dokumentika“, „Filmas, kurį privalu pamatyti“ – taip kino kritikai atsiliepia apie filmą „Medaus šalis“. Daugiausiai apdovanojimų šių metų Sundance'o kino festivalyje pelnęs Ljubomiro Stefanovo ir Tamaros Kotevskos dokumentinis filmas pasakoja apie atokioje kalnų gyvenvietėje įsikūrusią Hatidžę Muratovą, gyvenančią ją supančios gamtos ritmu. Ji – viena iš nedaugelio Makedonijos laukinės bitininkystės tradicijos puoselėtojų, lyg lobių medžiotoja ieškanti medaus natūraliuose olų aviliuose. Iškopinėtą medų moteris nedideliais kiekiais parduoda artimiausiam miestelyje, kurį pasiekia keturias valandas keliaudama pės-

čiomis.

Šiam taikiam ir harmoningam Hatidžės gyvenimui kyla pavojus, kai kaimynystėje įsikuria klajoklių šeimyna. Ilgai netrukus naujieji kaimynai taip pat nusprendžia prekiauti medumi. Priešingai nei Hatidžė, septynetą vaikų išmaitinti turinti šeima į bitininkystę žvelgia godžiai ir nekantriai. Greito pelno siekis pažeidžia delikačią ekologinę pusiausvyrą ir grasina sunaikinti Hatidžės ir jos laukinių bičių pasaulį. Pačioje filmo pradžioje galime išvysti Hatidžę ant pavojingos uolos krašto, be apsauginės kaukės, kopinėjančią bičių avilius. Iš anksto galime supras-

1. Vaske Hermanno filmas „Kodėl mes kūrybingi?“

ti, kad ji – neįtikėtina moteris. Ir nors gyvenanti skurde, kartu su savo pagyvenusia ir ligota mama, moteris išlieka natūralia optimiste. Kelyje sutinkami gyvūnai ir maži vaikai ja pasitiki instinktyviai. Filmas „Medaus šalis“ iš tikrųjų yra stebuklingas žygdarbis ir puikus net trejus metus trukęs komandos darbas. Tačiau viskas perteikiama taip, tarsi šias akimirkas būtų užfiksavęs nematomas fotoaparatas, nes nei vienas žvilgsnis, nei viena scena niekuomet nebus nukreipta į kino kūrėjus.

Na, ir paskutinė, trečioji rekomendacija – Arūno Matelio legendinė ilgo metro juosta „Nuostabieji lūzeriai. Kita planeta“.

L. Stefanovo ir T. Kotevskos filmas „Medaus šalis“

Šis dokumentinis filmas pasakoja apie vienas sudėtingiausių bei populiariausių pasaulyje dviračių varžybų – „Giro d'Italia“. Tačiau filmas nėra apie garbę ar šlovę. Šios juostos herojai – sudėtingiausius iššūkius įveikiantys ir lyderių užnugaryje esantys sportininkai, neturintys teisės į asmeninę pergalę. Oficialiai jie lūzeriai, kurie atvažiuoja paskutiniai. O iš tiesų – herojai, savo pasiaukojimu nutiesiantys kelią į pergalę komandos lyderiams ir tapę universaliais pasiaukojimo dėl kitų pavyzdžiais. Šis filmas spinduliuoja nenusakomu jo herojų idealizmu. Šiandieninis sporto pasaulis jau seniai tapo asmenybių, žvaigždžių žaidimų lauku. Nenuostabu, kad individualiose sporto šakose atletai patys bando pasiekti kuo geresnių rezultatų. Tačiau individualizmas ir savotiškas sportinis ego persikėlė ir į komandinius žaidimus. Neretai matome atvejus, kai krepšinio ar futbolo komandose atsiranda su žvaigždėjusių atletų, kurie per daug nesirūpina, kaip sekasi jų klubams. Jiems svarbiausias dalykas – asmeninė statistika, savo statuso įtvirtinimas ir noras, kad visos šviesos būtų nukreiptos į juos. Tai sporto principus paverčia banaliais ir nuvertėjusiais. Tačiau toks kai kurių sportininkų elgesys parodo ir kitą aspektą.

Mes gyvename individualistiniame pasaulyje, kur bet koks komandiškumas ar partnerystė, nesvarbu, ar tai būtų sportas, ar kitos gyvenimo veiklos, nueina į antrą planą ir kiekvienas žmogus tampa visatos centru ar sala, kuriai nereikia kitų pagalbos.

Tačiau ne tik šios išvardintos mano rekomendacijos, o ir daugybė kitų laukia jūsų internete, kur vos kelių paspaudimų ir nemokamos mėnesio prenumeratos dėka galite pasimėgauti filmų teikiamu džiaugsmu.

Linkiu dar daug gero kino, filmų atradimo džiaugsmo ir daug motyvacijos plėsti savo kūrybinį akiratį.

Bibliotekos

Atkelta iš 4 psl.

P. Mongirdaitės fotografija „Grafai Tiškevičiai“.

Dainiaus Raupelio kolekcija

„Lietuvos bibliotekos operatyviai ir lanksčiai reagavo į kardinaliai pakitusias sąlygas. Ypatinę dėmesį šiuo laikotarpiu teikiame elektroninių paslaugų viešinimui, jų prieigai iš namų. Prisitaikę prie naujų aplinkybių mes tęsiame ir savo tradicines veiklas: daugiau laiko ir dėmesio galime skirti darbui su bibliotekos fondais ir kolekcijomis, tobulinti kvalifikaciją, vykdyti mokslo tiriamąją veiklą, rengti ir koreguoti norminius dokumentus, konsultuoti regiono bibliotekas ir kt.“, – teigė Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos pirmininkė, Apskričių viešųjų bibliotekų asociacijos pirmininkė ir Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos direktorė Emilija Banionytė.

Ši biblioteka 2020 metais mini savo įkūrimo 70-metį. Ji taip pat siūlo savo skaitytojams internete įvairių veiklų, organizuoja nuotoline kūrybinio rašymo dirbtuves, pasakoja apie tai, kaip dirba jos darbuotojai karantino sąlygomis.

Pasitelkia sumanumą ir išradingumą

Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešoji biblioteka yra penkių Alytaus apskrities ir aštuonių Vilniaus apskrities savivaldybių viešųjų bibliotekų metodikos centras. Alytaus Jurgio Kunčino viešoji biblioteka karantino metu kartu su Alytaus miesto teatru pristatė ir įgyvendina puikią iniciatyvą „KnygAntinas. Pas vaikus“! Projekto metu įgarsinamos literatūros kūrinių, skirtų pradinių klasių moksleiviams, ištraukos. Šie kūriniai yra mokyklų programose, tad organizatoriai tikisi, kad tai vaikams sužadins smalsumą bei norą perskaityti visą likusį kūrinių patiemis.

Druskininkų savivaldybės viešoji biblioteka savo socialiniame tinkle „Facebook“ ne tik pateikia naujausią informaciją iš patikimų šaltinių apie koronaviruso situaciją Lietuvoje, bet ir daug dėmesio skiria miestiečių informavimui apie karantino laikotarpio pokyčius savo mieste. Norėdami nudžiuginti savo skaitytojus, bibliotekininkai nuo šiol kiekvieną dieną pradeda citata iš skaitytojų pamėgtų knygų, taip pat kviečia savo skaitytojus dalintis jiems įstrigusių citatomis.

Marijampolės P. Kriaučiūno viešoji biblioteka sugalvojo konkursą „Su knyga-išradingai“ ir kreipėsi į skaitytojus taip: „Skaitai knygas ir turi jų su-

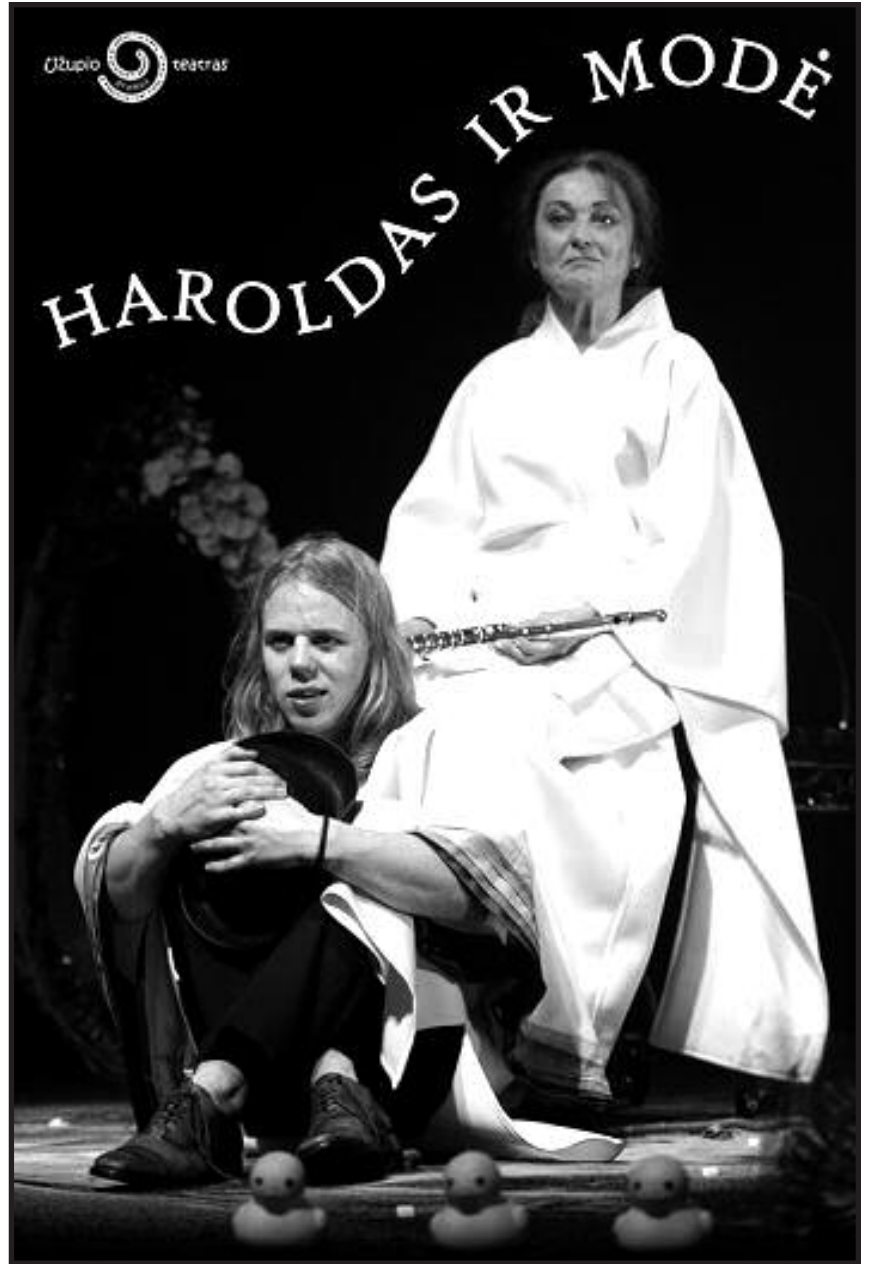
kaupęs ne vieną lentyną? Mėgsti konstruoti ir prisigalvoji įvairiausių eibių? Turime puikų pasiūlymą išradingiausiems skaitytojams. Pasitelkę fantaziją parodykite kaip knygas galima panaudoti kitokiu būdu: galbūt pastatyti bokštą, namą, pilį, iš knygų sudėlioti žodį, skaityti aukštyn kojom ir pan. Pačią išradingiausią ir gražiausiai nufotografuotą idėją siųskite mums ir nugalėtojo laukia Marius Jovaišos knyga „Neregėta Lietuva“ ir firminė Petro Kriaučiūno viešosios bibliotekos pieštukinė su laikrodžiu.

Kauno apskrities viešoji biblioteka rengia virtualų edukacinį žaidimą „Išnykusios praeities ženklai“, kuriame pateikiama įdomi ir naudinga informacija apie įvairius neišlikusius arba labai pasikeitusius Kauno, Birštono, Garliavos, Jonavos, Kaišiadorių, Kalvarijos, Kazlų Rūdos, Marijampolės, Prienų, Šakių ir Vilkaviškio pastatus. Taip pat ji kviečia naudotis elektroninėmis paslaugomis, kurios leidžia virtualiai aplankyti miesto kultūros paveldo objektus tiesiog kompiuterio ar išmaniojo telefono ekrane. Viena jų – interaktyvus žydu kultūros paveldo žemėlapis, kviečiantis neiškeliant kojos iš namų „pasivaikščioti“ po miestą ir daugiau sužinoti apie žydu kultūros paveldą Kaune.

Lietuvos kultūros tarybos finansuoto projekto „Žydu paveldas Kaune“ metu sukurtas žemėlapis pristato svarbiausius ir įdomiausius mieste išlikusius žydu kultūros paveldo objektus. Virtualus turas, sukurtas bendradarbiaujant su KTU Informatikos fakultetu, leidžia naudojantis išmaniosiomis technologijomis aplankyti žydu įkurtas mokyklas, sinagogas, socialinės paskirties pastatus, žydu architektų projektuotus gyvenamuosius namus ir kitus paveldo objektus bei apie juos sužinoti dar negirdėtų įdomybių.

Dar vienas šios bibliotekos sukurtas interaktyvus produktas – virtualus turas ir žaidimas „Mano gatvė 360 laipsnių kampu“. Šis, vienas pirmųjų virtualiai realybei pritaikytų edukacinių žaidimų, leidžia išmaniųjų technologijų pagalba pasižvalgyti po Kauno miestą ir rajoną ir atskleisti dar neatrastas jo paslaptis. Į virtualaus turo ir žaidimo maršrutą įtrauktos įdomiausios Šančių bei Kauno rajono vietos, pradedant Ažuolyne slypinčiu pilikalniu, daug dėmesio skiriant carinio laikotarpio Kauno tvirtovės statiniams bei baigiant Garliavos miestelio bendruomenės pastatais.

Legendinis spektaklis „Haroldas ir Modė“ – apie laisvės pasirinkimą

Aktoriai Paulius Dragūnas ir Rimanta Krilavičiūtė spektaklyje „Haroldas ir Modė“

Užupio dramos teatro kolektyvas kartu su režisierė Rita Urbonavičiūte pristatys žiūrovams premjerinį spektaklį „Haroldas ir Modė“.

„Haroldas ir Modė“ – neeilinis kūrinys apie laisvės pasirinkimą. Komedijoje pasakojama apie vaikiną ir moters draugystę. Aplinkinių keistuoliais laikomi Haroldas ir Modė syki susitikę kapinėse, netrunka tapti artimais draugais, kurių santykiai perauga į dvasinės meilės ryšį. Artimos sielos randa viena kitą. 79 metų Modės ir 19-mečio Haroldo draugystės istorija sociume traktuojama kaip tabu, puikiai apibrėžia jaunystės protestą prieš visuomenės normas. Įsijautę į turtingą draugystę, sėdamiesi vienas iš kito to, ko trūksta jiems patiems, Haroldas ir Modė tampa neatskiriami vienas kito dalimi, sugebančia peržengti autoritetą, nugalėti tuos, kurie stengiasi įstumti juos į nuostatų narvą.

Sujungę smalsumą ir žinias, gyvenimą ir mirtį, Modė ir Haroldas randa stebuklingą, o kartu ir paprastą receptą nepaisyti norminės tvarkos. Dviejų veikėjų nepriimtina meilė - ryšys tarp maišto ir jaunystės – tampa fiziniu protesto įprasminimu. Jį jaučiame kiekvienas, kada nors pasipriešinęs ar bent kartą gyvenime susimąstęs: gyventi taip, kaip pasakyta, ar išdrįsti ieškoti to, kas man patinka.

Režisierė Rita Urbonavičiūtė, kūrusi tokius spektaklius kaip „Bomba, arba Ariel“ pagal Jurgos Ivanauskaitės pjesę, „Mėšlungis“ pagal Kazį Sają bei Moljero „Skapeno klastos“, Lietuvos publikai jau gerai pažįstama. Per savo kūrybinę veiklą sukūrusi daugybę spektaklių, TV laidų, pjesių vaikams režisierė atskleidžia, kad aktorių paieška šiam spektakliui truko ilgai. Surasti tinkamus aktorius šiam teatriniam darbui – sunki užduotis. Modė režisierė rinkosi net iš 15-os aktorių, o išpildyti vaidmenį pavyko vos vienai – Rimantai Krilavičiūtei, kuri per savo gyvenimą jau yra sukūrusi daugiau nei 50 teatrinių vaidmenų. Jaunojo Haroldo vaidmuo atiteko jaunam charizmatiškam aktoriui Pauliui Dragūnui. Spektaklyje vaidmenis taip pat atliks ir kiti patyrę aktoriai, tokie kaip Povilas Liubinas, Greta Dovydaitytė, Saulius Čėpla, Indrė Stonytė, Justas Vanagas bei Jurijus Mumyga.

Užupio dramos teatro spektaklis suteiks galimybę jaunajai kartai žvilgtelėti į legendinę tapusią pjesę, o vyresniajai ne tik pavyks dar kartelį su nostalgija prisiminti šį įstabų teatrinį darbą, bet taip pat jį pažvelgti nauju žvilgsniu.

Ateityje šį spektaklį bus galima išvysti ir Čikagoje.

Užupio teatro info.